

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนหลักสูตรในพระพุทธศาสนา รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉาและแบบอริยสัจซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยตามลำดับได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนหลักสูตรในพระพุทธศาสนา โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉาและแบบอริยสัจ
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนหลักสูตรในพระพุทธศาสนา โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉาและแบบอริยสัจ

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนหลักสูตรในพระพุทธศาสนา โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉา และแบบอริยสัจแตกต่างกัน
2. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนหลักสูตรในพระพุทธศาสนา โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉา และแบบอริยสัจแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 มีขั้นตอนในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ตรวจสอบความเรียบร้อยของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉา แผนการจัดการเรียนรู้โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

2. ตรวจสอบนักเรียนกลุ่มที่เรียนโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมชาติ และกลุ่มที่เรียนโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจ เพื่อเตรียมความพร้อมของนักเรียน

3. ทำการทดสอบก่อนเรียน (pre-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและผ่านการหาคุณภาพแล้ว กับนักเรียนกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม ที่ทำการวิจัย เสร็จแล้วเก็บข้อมูลจากการทดลองไว้เพื่อทดสอบพื้นฐานความรู้ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม

4. ดำเนินการทดลอง โดยให้นักเรียนกลุ่มที่ 1 เรียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมชาติ และนักเรียนกลุ่มที่ 2 เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจ ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้ง 2 แบบนี้ แต่ละแบบมี 5 แผน แต่ละแผนใช้เวลา 2 ชั่วโมง รวมเวลาที่ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แต่ละแบบ 10 ชั่วโมง โดยนักเรียนกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่มนี้ต่างก็เรียนกับผู้วิจัย และเรียนตามเนื้อหาสาระการเรียนรู้เช่นเดียวกัน คือ เรื่อง หลักกรรม อบายมุข 6 สุข 2 ไตรสิกขา และปาน 4

5. ทำการทดสอบหลังเรียน (post-test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

6. นำผลการทดสอบจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมาทำการตรวจ แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมการหาค่าสถิติทางสังคมศาสตร์สำเร็จรูป (Statistical Package for the Social Science – SPSS for Windows 11.5) คำนวณหาค่าสถิติ โดยวิเคราะห์ตามสมมติฐาน และค่าสถิติดังนี้

1. หาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และค่าร้อยละ (%)

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ระหว่างนักเรียนกลุ่มที่เรียนตามการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมชาติและกลุ่มที่เรียนตามการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจ ก่อนการทดลอง โดยการหาค่าสถิติ t-test แบบ independent

3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ระหว่างนักเรียนกลุ่มที่เรียนตามการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉาและกลุ่มที่เรียนตามการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจ หลังการทดลอง โดยการหาค่าสถิติ t -test แบบ independent

4. เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ระหว่างนักเรียนกลุ่มที่เรียนตามการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉาและกลุ่มที่เรียนตามการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจ หลังการทดลอง โดยการหาค่าสถิติ t -test แบบ independent

สรุปผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉาและแบบอริยสัจแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจสูงกว่าแบบธรรมสภาัจฉาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉาและแบบอริยสัจ จากผลการวิจัยมีประเด็นการอภิปรายผลดังนี้

1. จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉาและแบบอริยสัจไม่แตกต่างกัน นั่นคือ การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉาและแบบอริยสัจสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ไม่แตกต่างกัน โดยกลุ่มที่เรียนโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉา มีค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 71.13 และกลุ่มที่เรียนโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจ มีค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 69.33 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่กำหนดไว้ เนื่องจากพุทธวิธีการสอนเป็นการสอนของพระพุทธเจ้าที่เน้นทั้งด้านพระปริยัติ คือคำสั่งสอนซึ่งจะต้องเล่าเรียน (ทฤษฎี) ได้แก่ พระธรรมวินัย พุทธพจน์ ด้านปฏิบัติ คือจะต้องลงมือประพฤติปฏิบัติ ผีคณอบรม นำเอาทฤษฎีไปประยุกต์ใช้กับชีวิตของตน และด้านปฏิเวธ คือขั้นที่เกิดผลจากการปฏิบัติ คือเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี จึงเป็นการสอนที่เน้นผู้เรียน

เป็นสำคัญ โดยนักเรียนเป็นผู้ลงมือศึกษา และปฏิบัติด้วยตนเองให้มากที่สุด เพื่อให้
นักเรียนเกิดปัญญา และใช้ปัญญาความคิดอย่างมีเหตุผล (พระชาติชาย บุญบาล, 2549,
หน้า 78)

การจัดการบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาจัจฉาซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ในการทดลองนั้นเป็น
การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะของการสนทนา ชักถาม หรือโต้ตอบกันตามหลัก
วิชาการ แสดงว่าผู้สนทนาจะต้องแสวงหาความรู้ จับประเด็นปัญหา หรือสาระสำคัญมา
ก่อนที่จะเข้าวงสนทนา นอกจากนั้นผู้สนทนาจะต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อ
การสื่อสาร สามารถฟัง จับประเด็น และวิเคราะห์ แสดงความเห็นได้ชัดเจน มีความ
สนใจใฝ่รู้ และถือว่าการสนทนาเช่นนี้เป็นการเรียนรู้วิธีหนึ่ง (พระเทพเวที (ประยูร
ธมฺมจิตฺโต), 2536, หน้า 6 - 7) ซึ่งพุทธวิธีการสอนนี้ใช้กันมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล การ
สอนแบบธรรมสภาจัจฉาเป็นการสอนเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด แก้ปัญหา เป็นคนมีเหตุผลและ
ช่วยให้ผู้เรียนได้แนวคิดทางธรรมะ การได้ฝึกฝนอย่างจริงจัง การสอนแบบธรรมสภาจัจฉา
จะช่วยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ ตอบคำถามให้ความกระจ่างแจ้ง นักเรียนอ่าน
สังเกตสนทนา สืบรวจแหล่งความรู้ จัดบันทึกเพื่อให้ได้แนวความคิดมาสู่ธรรมสภาจัจฉา
ค้นพบความรู้ ฝึกฝนทักษะการจับประเด็นของความรู้ต่างๆ นำมาแลกเปลี่ยนความรู้ใน
กลุ่มของตน การรวบรวมความรู้ เป็นแนวคิดแนวความเชื่อ และแนวปฏิบัติโดยเลือก
เฟ้นและรวบรวมเรื่องราวต่างๆ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าเกิดความรู้สึกรอย
ประทับใจตามธรรมนั้นๆ การพิสูจน์ความรู้ เป็นการนำความรู้ ความคิด ความเข้าใจมา
ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เป็นการนำความรู้มาสู่การปฏิบัติเนื่องด้วย ดังนั้น การสอนแบบ
นี้จึงไม่ใช่ของใหม่ การสอนแบบธรรมสภาจัจฉาเป็นการสอนเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดแก้ปัญหา
เป็นคนมีเหตุผล ช่วยให้ผู้เรียนได้แนวคิดทางธรรม และได้ฝึกฝนอย่างจริงจัง สอดคล้อง
กับคำกล่าวของ สุรางค์ โก้วตระกูล (2544, หน้า 153) สรุปได้ว่า วิชาต่างๆ ที่จะสอนให้
นักเรียนได้เรียนเข้าใจได้ทุกวัยนั้น ถ้าครูผู้สอนสามารถใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับ
นักเรียน ครูควรจัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้ตามขั้นพัฒนา
เชาว์ปัญญาของตนเอง สุคนธ์ สินธพานนท์ (2538, หน้า 51) กล่าวว่า การสอนแบบ
ธรรมสภาจัจฉาทำให้นักเรียนรู้จักปรับปรุงพฤติกรรมของตนทั้งในด้านการเรียน การทำงาน
ความเป็นกัลยาณมิตร นับได้ว่าเป็นการฝึกทักษะทางวิชาการและทักษะทางสังคมให้
สัมพันธ์กัน และเป็นการฝึกทักษะการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับ
ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ดังนี้ จากการศึกษาของ
พระชาติชาย บุญบาล (2549, บทคัดย่อ, และหน้า 74 - 76) ซึ่งได้ทำการศึกษา
เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเบญจศีล

ที่สอนตามวิธีสอนแบบไตรสิกขา กับแบบโยนิโสมนสิการ ผลการทดลอง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่สอนแบบไตรสิกขา กับแบบโยนิโสมนสิการ ไม่แตกต่างกัน จากการวิจัยของ ไชศรี พานิกุล (2546, หน้า 53 - 54) ซึ่งทำการศึกษา เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขา กับ การสอนแบบธรรมสภาจณา พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขา กับ การสอนแบบธรรมสภาจณา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน

ส่วนการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจนั้น เป็นวิธีเดียวกับการแก้ปัญหาอย่าง มีเหตุผล เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วิธีการแห่งปัญญา” หรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ สาโรช บัวศรี (2515, หน้า 3) วิธีการสอนแบบพุทธวิธีอริยสัจก็เป็นวิธีหนึ่งของการสอนในพุทธวิธี ซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบโดยตั้งอยู่บนปรัชญาพื้นฐาน 4 ประการดังนี้ 1.) จุดมุ่งหมายของการศึกษา ได้แก่ การฝึกอบรมผู้เรียนให้พัฒนาสติปัญญา มีเจตคติที่ถูกต้อง มีความรู้ความเข้าใจต่อการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ 2.) การเรียนรู้ จะเกิดขึ้นได้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง ผู้สอนเป็นเพียงผู้คอยแนะนำช่วยเหลือด้วยการสรรหา วิธีการ และสื่อการเรียนการสอนต่างๆ มาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3.) ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นแก่ ตนจึงต้องเป็นผู้ได้ลงมือปฏิบัติและมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ให้มากที่สุด และ 4.) ผู้เรียนต้องมีอิสระในการใช้ความคิด และในการอภิปรายซักถามสืบค้นข้อสงสัย (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2532, หน้า 1-8) วิธีการทางวิทยาศาสตร์และวิธีแห่ง อริยสัจที่ว่าวิธีการทางวิทยาศาสตร์นั้นมีทั้งทางโลกและทางธรรม กระบวนวิธีวิทยาศาสตร์ ทางโลก คือวิธีวิทยาศาสตร์ที่แสวงหาความจริงทางวัตถุโดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส เป็นอุปกรณ์สำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลทาง วัตถุเพื่อการแก้ปัญหา เมื่อกล่าวโดยสรุป วิธีวิทยาศาสตร์ทางโลกก็คือวิธีแก้ปัญหาด้วย เหตุผลและข้อมูลที่เป็นรูปธรรม สำหรับกระบวนวิธีวิทยาศาสตร์ทางธรรมก็คือ วิธีแห่ง อริยสัจซึ่งเป็นวิธีแก้ปัญหาทางจิตใจโดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้า และใจเป็นอุปกรณ์ สำคัญในการเก็บข้อมูลทั้งทางวัตถุและทางจิตใจเพื่อแก้ปัญหา เมื่อกล่าวโดยสรุป วิธี วิทยาศาสตร์ทางธรรม ซึ่งได้แก่อริยสัจเป็นการแก้ปัญหาด้วยเหตุผล และข้อมูลทาง รูปธรรมและนามธรรม ถ้าเราพิจารณาวิธีวิทยาศาสตร์ทางธรรมในลักษณะของระบบ เหตุผลเราจะพบว่า อริยสัจสี่ประกอบ ด้วยระบบเหตุผลสองระบบเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ ระบบเหตุผลเชิงปฏิบัติและเป็นการวิเคราะห์ระบบแบบย้อนหลังจากผลไปหาเหตุ (วิระยุทธ วิเชียรโชติ อ้างถึงใน พระดำรงค์ จารูว์โส (ทางทอง), 2542, หน้า 21)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นนั้น สามารถสนับสนุนได้ว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ โดยการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉา และแบบอริยสัจ ต่างก็เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้เช่นเดียวกัน โดยที่การจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบธรรม-สภาัจฉาเน้นให้นักเรียนได้สนทนา ชักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปรายปัญหาต่างๆ การคิดค้น แสวงหาเหตุผลกล้อยตามหรือคัดค้าน จนได้ข้อสรุปเป็นองค์ความรู้ และการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้โดยที่ผู้เรียนจะต้องพยายามคิดค้น ไตร่ตรอง วิเคราะห์ เปรียบเทียบวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ โดยเป็นไปตามลำดับขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค อันเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

2. จากการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉาและแบบอริยสัจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นคือการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉา และแบบอริยสัจสามารถพัฒนานักเรียนในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนได้แตกต่างกัน โดยกลุ่มที่เรียนโดยการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉา มีค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 78.30 และกลุ่มที่เรียนโดยการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจ มีค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 88.53 อาจเนื่องมาจากการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจได้กำหนดไว้เด่นชัดในเรื่องของการคิดแก้ปัญหา โดยมีขั้นตอนในการจัดการกระบวนการเรียนรู้คือการถกเถียงกันระหว่างผู้เรียนในปัญหาต่างๆ ช่วยกันอภิปรายวิธีการแก้ปัญหาเป็นขั้นสมมติปัญหาและหาวิธีแก้ ขั้นทดลองปฏิบัติตามที่ได้อภิปรายไว้เพื่อทราบวิธีแก้ปัญหาเป็นการรวบรวมข้อมูล การเอาเหตุการณ์รายวันมาพิจารณาเหตุการณ์ในโลกและหาวิธีปฏิบัติ สรุปกฎเกณฑ์เหล่านั้น (สาโรช บัวศรี, 2515 หน้า 45) จะเห็นได้ว่าการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจนั้นมีขั้นตอนที่เน้นในเรื่องของการคิดแก้ปัญหา เมื่อนักเรียนพบกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาตามข้อคำถามในแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแล้วทำให้นักเรียนกลุ่มที่เรียนตามการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจ สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ที่กำหนด ได้สูงกว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนตามการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสภาัจฉา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดุขฎิ สิตลวรงค์ (2524, หน้า 69) ได้ศึกษา เรื่องการเปรียบเทียบวิธีสอนแบบไตรสิกขาและแบบธรรมสภาัจฉา ในการสอนจริย-ศึกษาเรื่องเบญจศีลและฆราวาสธรรมในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษาเรื่องเบญจศีลและฆราวาสธรรม ของนักเรียนจากวิธีสอนแบบไตรสิกขาและแบบธรรมสภาัจฉาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าเฉลี่ยของ

คะแนนกลุ่มนักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบธรรมสาส์นสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบไตรสิกขา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยการจัดการเรียนรู้แบบธรรมสาส์นและแบบอริยสัจอยู่ในขั้นที่ 4 คือ ขั้นการทำตามกฎหมายของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1976, pp. 35 – 38) ซึ่งได้แบ่งการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 3 ระดับ 6 ขั้น คือ ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรมของตนเอง (preconventionan level) ระดับนี้บุคคลจะเลือกตัดสินใจกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้อื่น มักพบในเด็กอายุ 2-10 ปี ในระดับนี้แบ่งเป็น 2 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเชื่อฟังเพื่อหลบหลีกการลงโทษและขั้นที่ 2 การแสวงหารางวัลและการแลกเปลี่ยน ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎหมาย (conventional level) ระดับนี้บุคคลจะปฏิบัติตามกฎหมายของกลุ่มย่อยของตน ทำตามกฎหมาย หรือทำตามกฎหมายของศาสนารู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราแสดงบทบาททางสังคมได้ มักพบในช่วงอายุ 10-16 ปี ระดับนี้แบ่งเป็น 2 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 3 การทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ คล้อยตามผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน และขั้นที่ 4 การทำตามกฎหมายของสังคม บุคคลจะรับรู้บทบาทและหน้าที่ของคนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ระดับที่ 3 ขั้นทำตามคำมั่นสัญญา (post conventional level) ระดับนี้บุคคลจะเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก เคารพในสิทธิของผู้อื่นควบคุมบังคับใจตนเองได้ พบในช่วงอายุ 16 ปีขึ้นไป ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 5 การมีเหตุผลและเคารพตนเอง ใช้สัญญาสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ และขั้นที่ 6 การยึดอุดมคติสากล ทำความดีเพื่อความดี มีจิตใจกว้างขวาง

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาควรที่จะสนับสนุนให้มีการเผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้ โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสาส์น และแบบอริยสัจในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักการศึกษา ควรสนับสนุนให้มีเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมสาส์น และแบบอริยสัจเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนในการเลือกจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละระดับชั้นต่อไป

1.3 การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมชาติ และแบบอริยสัจเป็น การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาการสร้างความรู้ให้กับผู้เรียน ตลอดจนเป็น แนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนของนักเรียนได้เป็นอย่างดี บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาควรส่งเสริมให้มีการนำไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม สำหรับนักเรียนที่เรียนหลักสูตรในพระพุทธศาสนา ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมชาติ และแบบอริยสัจ ในระดับชั้นต่างๆ

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม สำหรับนักเรียนที่เรียนหลักสูตรในพระพุทธศาสนา ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในระดับชั้นต่างๆ โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบต่างๆ

2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนที่เรียนโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบธรรมชาติและแบบอริยสัจ ในรายวิชาอื่นๆ